

शिक्षणशास्त्र निष्णात शिक्षणक्रमाच्या विद्यार्थ्यांमध्ये झालेल्या
व्यावसायिक उपयुक्ततेचा अभ्यास

✦ संशोधक ✦

डॉ. संजीवनी राजेश महाले
शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

✦ प्रकल्प आर्थिक सहाय्य ✦

दूर शिक्षण परिषद लघु संशोधन प्रकल्पासाठी अनुदान

ज्ञानगंगा परोपती

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

नाशिक - ४२२ २२२

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	शीर्षक	पृष्ठ क्रमांक
	मुखपृष्ठ	I
	प्रतिज्ञापत्र	II
	ऋणनिर्देश	III
१.	प्रास्ताविक	१
२.	संशोधनाचे शीर्षक	१
३.	संशोधनाची उद्दिष्टे	१
४.	संशोधनाचे महत्त्व व गरज	२
५.	संशोधनाची गृहीतके	२
६.	संशोधनाची व्याप्ती / मर्यादा	३
७.	संशोधन कार्यपद्धती	३
	७.१ संशोधन पद्धती	३
	७.२ जनसंख्या आणि न्यादर्श	३
	७.३ संशोधनाची साधने	३
८.	प्रश्नावलीद्वारे मिळालेल्या माहितीचे प्रश्ननिहाय विश्लेषण	५
९.	सारांश	१७
	परिशिष्टे	१८
	परिशिष्ट क्र. १ प्रश्नावली	१८
	परिशिष्ट क्र. २ विद्यार्थ्यांची यादी	२३

१. प्रास्ताविक

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठात सन १९९२ पासून शिक्षणशास्त्र पदवी (बी.एड.) शिक्षणक्रम सुरु करण्यात आला. शैक्षणिक क्षेत्रातील व्यक्तींची मागणी लक्षात घेऊन शिक्षणशास्त्र विद्याशाखेत सन १९९१ शिक्षणशास्त्र शिक्षणशास्त्र निष्णात (एम.एड.) सुरु करण्यासाठी तज्ज्ञ सल्लागार समितीद्वारे शिक्षणक्रमाची रचना करण्यात आली. हा शिक्षणक्रम सन १९९४ ते १९९८ पर्यंत राबविण्यात आला. नॅशनल कौन्सिल फॉर टिचर एज्युकेशन (एन.सी.टी.ई.) वैधानिक स्वरूप १९९५ साली प्राप्त झाले. त्यानंतर मुक्त आणि दूर शिक्षण प्रणालीसाठी शिक्षण प्रशिक्षणासाठीच्या विविध शिक्षणक्रम राबविण्यासाठी मार्गदर्शक तत्व विकसित करण्यात आली. त्यानुसार एम.एड. शिक्षणक्रमात बदल करण्यात आले. एन.सी.टी.ई.च्या मागणीनुसार एम.एड. शिक्षणक्रमासाठी स्वतंत्र शिक्षक प्रशिक्षकांची नेमणूक करण्यात आली. त्यांचा शैक्षणिक क्षेत्रातील प्रदीर्घ अनुभवातून निदर्शनास आले कि, एम.एड. शिक्षणक्रमात विद्यार्थ्यांच्या व्यावसायिक विकासाच्या दृष्टीने बदल करणे गरजेचे आहे. त्यानुसार एम.एड. शिक्षणक्रमाची पुनर्रचना करण्यात आली. या पुनर्रचित एम.एड. शिक्षणक्रमातील विविध घटकांच्या उपयुक्ततेचा अभ्यास करण्यासाठी सदर संशोधन प्रकल्प हाती घेण्यात आला.

२. संशोधनाचे शीर्षक

शिक्षणशास्त्र निष्णात शिक्षणक्रमातील विविध घटकांचा विद्यार्थ्यांच्या व्यावसायिक विकासासाठी झालेली उपयुक्तता एक अभ्यास.

३. संशोधनाची उद्दिष्टे

- १) मुक्त विद्यापीठातून एम.एड. पूर्ण केलेल्या विद्यार्थ्यांनी विद्यापीठाच्या इतर यशस्वीरित्या पूर्ण केलेल्या शिक्षणक्रमाची माहिती घेणे.
- २) एम.एड. पूर्ण केल्यानंतर त्यांच्या व्यावसायिक प्रगतीचा अभ्यास करणे.
- ३) एम.एड. पूर्ण केल्यानंतर विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतलेल्या संशोधन पदवीचा अभ्यास करणे.
- ४) एम.एड. शिक्षणक्रमाच्या संशोधन घटकातील विविध कृतींच्या उपयुक्ततेचा अभ्यास करणे.
- ५) एम.एड. विद्यार्थ्यांना अध्यापन विषयक क्षेत्रीय कार्याच्या उपयुक्ततेचा अभ्यास करणे.

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ
अंतर्गत संज्ञापन पत्र

प्रेषक - डॉ. संजीवनी महाले
प्रा संचालक,
शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

विषय - एम.एड. विद्यार्थी प्रत्याभरण

धारिका - शिक्षण/२०१५

दिनांक - ०५/०३/२०१५

प्रति - मा. कुलगुरु

संदर्भ - मा. कुलगुरुंसोबत दिनांक ४.०३.२०१५ रोजी झालेल्या बैठकीतील मान्यतेनुसार प्रस्ताव सादर

एन. सी.टी. इ ने शिक्षणशास्त्र निष्णात (एम.एड.) शिक्षणक्रम सन २०१५ पासून बंद केलेला आहे. परंतु हा शिक्षणक्रम यशस्वीरित्या पूर्ण केल्यानंतर अनेक विद्यार्थ्यांनी उच्च शिक्षण घेतलेले आहे. काही विद्यार्थी उच्च स्तरावर कार्यरत आहेत. सेट नेट परीक्षाही उत्तीर्ण झालेले आहेत. विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक आणि व्यवसायिक प्रगती करण्यासाठी एम.एड. शिक्षणक्रमातील विविध कृती कश्या उपयुक्त ठरल्या ह्याबाबतचा सर्वे करण्यासाठी संशोधन प्रकल्प हाती घेण्यात येणार आहे. या प्रकल्पासाठी पुढील खर्च अपेक्षित आहे.

आर्थिक खर्च विभाजन

१. प्रश्नावली अक्षरजुळणी १० पाने रु. ५० प्रत्येकी	रु. ५००
२. सामग्री डाटा फिडींग, विश्लेषण, तज्ज्ञ सल्ला	रु. ५,०००
३. पोस्टेज खर्च	रु. २,०००
४. विद्यार्थी प्रत्यक्ष मुलाखत मानधन	रु. २,०००
५. संशोधन अहवाल अक्षर जुळवणी छपाई व बांधणी	रु. ५,०००
६. किरकोळ खर्च	रु. ५००/-

एकूण - रु. १५,०००/-

प्रस्ताव मान्यतेसाठी सादर

संशोधन आणि विकास या लेखाशिर्षाअंतर्गत एकूण - रु. १५,०००/- (पंधरा हजार फक्त)
येणा-या खर्चास मान्यता द्यावी ही विनंती.

H10- कुलगुरु

UCC- DEB- R&D Rs.

मा. कुलगुरु

मा. कुलगुरु

मा. वित्त अधिकारी

Account Officer

वि. ११/३

वि. ११/३

वि. ११/३

मा. कुलगुरु कार्यालय
Vc/1120
दि. 11/03/15

य.द.

कुलसचिव कार्यालय

आवक क्र.: 7370
दिनांक: 5/3/2015

प्रस्ताव क्र. १७३९ १३/२०१५
क.आ./स.सु./.../वि.अ.